

ceptualizaci, reflektující nová ohrožení v oblasti zdraví, nemoci a zdravotnických systémů. Za tento nevšední metodologický zážitek v nevšedně krásném prostředí jsme všichni vřele poděkovali profesorovi Guidovi Giarellimu, který celou akci nejen zorganizoval a vedl, ale našel si také slovo pro každého z nás.

Kateřina Ivanová

Mezinárodní konference o sociální dimenzi inovací

Praha, 1.–2. října 2009

Centrum ekonomických studií při VŠEM, FHS UK Praha a Centrum pro řízení při Bernské univerzitě aplikovaných věd, Švýcarsko, pořádali 3. mezinárodní konferenci o indikátorech a koncepcích inovací (International Conference on Indicators and Concepts of Innovation – ICICI), která se věnovala problému sociální dimenze inovací. Konferenci se zúčastnilo 40 výzkumníků ze 12 zemí. Relativně početné příspěvky byly předloženy z Německa, Švýcarska, Nizozemska a Finska, kde téma inovací stojí v popředí politických a ekonomických priorit. Příspěvky výzkumníků z některých dalších zemí (Itálie, Španělsko, Portugalsko) však dosvědčují, že problematika sociálního vlivu inovací je také reflektována v zemích, které se nevyznačují tak rozvinutou inovační infrastrukturou. Zajímavým poznatkem byly i prezentace výsledků výzkumu ze zemí jihoamerického kontinentu (Brazílie, Chile). Program konference vycházel z přijatých příspěvků, které prezentovaly výsledky aktuálních výzkumných projektů. Sledoval také obecnější záměry této konferenční řady.

Koncepční přístup ke zvolenému tématu byl prezentován prostřednictvím dvou přizvaných příspěvků: N. Stehra k problému vědění vázaného na jednání a komentáře J. Hochgernerera. Oba autoři reprezentují dva významné proudy sociálněvědního

bádání, které se věnují studiu povahy vědění a inovací. Příspěvek N. Stehra byl orientován na paradigmatický zvrat v pojetí moderního vědění, který je podepřen i jeho koncepcí společnosti vědění. Autor se přidružuje osvícenského imperativu, že vědění je moc. Dokládá, že osvícenci nechápali moc jako osamostatnělou sílu (jak je tomu např. u M. Foucaulta), ale jako potencialitu jednání. Tím se otevírá možnost hodnotit aktéry nejen jako laiky (oproti odborníkům), ale jako nositele a hodnotitele vědění v kontextu jednání. Obvykle se předpokládá, že jde o pasivní roli nebo iracionální reakce zneklidněných laiků. Stehr předložil argumenty, které umožňují přesněji reflektovat vztah mezi vědou a občanskou veřejností. Těžiště problému nevidí v růstu odborné kompetence veřejnosti (která přirozeně pozvolna vzrůstá), ale v demokratizaci vědy, rekonstrukci podmínek její autonomie. J. Hochgerner akceptoval koncepci uživatelů společenskovědního výzkumu jako spolutvůrců tohoto vědění. Poukázal na zkušenosti vídeňského Centra pro sociální inovace, jehož je ředitelem, které zkoumá sociální kontext uplatňovaných inovací. Zdůraznil, že kontext praktického jednání je silně tvarován rutínami, a proto klade odpor vůči inovacím. Důvody odporu jsou poznávací i sociální. Poznávací důvod spočívá v představě, že společnost vědění závisí na přílivu či přírůstku odborných informací do společnosti, aniž by praktičtí aktéři museli reflektovat principy a způsoby jejich utváření (argumentovaná diskuse, kritičnost, skepticismus, vědomí složitosti). Následná diskuse ke koncepcím inovací byla doplněna příspěvky, které zdůrazňovaly význam lokálních (M. Gana – Chile a G. Baigorrotegui – Španělsko) a nekodifikovaných zdrojů vědění (A. Pozzali – Itálie) pro růst sociálních zdrojů inovací.

Další část programu konference byla věnována prezentaci výsledků výzkumu sociálních souvislostí inovací ve vybraných oblastech podnikání a jednání. V první sek-

ci byly diskutovány výsledky studia inovací v průmyslových oborech v Sasku: v automobilovém průmyslu (M. Fox, D. Jentsch – Německo), v logistických oborech (T. Schmieder, D. Jentsch, M. Fox – Německo) a v textilním průmyslu (S. Geithner, K.-P. Schulz – Německo). Při interpretaci získaných poznatků uplatňují autoři pojem platformy, kterým charakterizují sociální, komunikační i emocionální aspekty sítí vznikající při tvorbě inovací. O obdobných aspektech učení a rozvažování při podpoře inovací referovali také kolegové z Brazile (D. Cotta et al.). Prezentace výsledků výzkumů inovací v oblasti služeb byla dalším tématem programu. J. Backhaus (Nizozemsko) zkoumá změny chování spotřebitelů v kontextu programů energetických úspor. Zjišťuje, že vědění spotřebitelů je mnohem více zakotveno v habitualizovaných stereotypech lokálního jednání, než aby bylo otevřeno pro informace přicházející z odborných agentur. Podle jejich výzkumů sehrávají v této situaci významnou úlohu zprostředkující aktivity a důraznější orientace na ovlivňování poptávkové stránky trhů. Příspěvek W. Mensinka et al. (Nizozemsko) pojednával o poznatcích projektu, který zkoumá úlohu očekávání při realizaci programů rozsáhlých a radikálních změn (na příkladě zavádění elektronické zdravotní evidence). Radikální změny obvykle vyvolávají výraznější očekávání (i obavy), a to často u většího počtu aktérů. Výsledky výzkumu ukazují, že v průběhu veřejného projednávání jednotlivá očekávání spíše graduují, než aby se tlumila, a hranice mezi rozumným a nerozumným, přijatelným a nepřijatelným se spíše rozostřují. Autoři pak navrhují scénáře a procedury diskusí, které by posilovaly vliv deliberativních prvků v projednávání takových projektů.

Reflexe sociální dimenze inovací v aktivitách výzkumných a odborně profilovaných organizací byla dalším tématem. Předmětem kritické diskuse byly příspěvky o legitimizujících přístupech k založení Evropského technologického ústavu (Pirelli

et al. – Itálie), o provozu tzv. žitých laboratoří (B. Dutilleul et al. – Nizozemsko), o změnách laboratorních metod ve finských zdravotních zařízeních (H. Kerosuo et al. – Finsko) a zkušenostech konzultačních firem v oblasti kvality managementu (H.-W. Franz – Německo). Kritická diskuse byla zaměřena na poznávací robustnost sociologických interpretací vztahů mezi akademickými institucemi a uživateli výsledků jejich výzkumů (koncepce produkce vědění modu II nebo Luhmannovy funkcionální koncepce). V další sekci byla pozornost zaměřena nejen na aktéry inovací, ale na jejich komunikativní a kulturní prostředí. Řešení konfliktů a hledání shody, které vytvářejí rámec pro sociální tvarování inovací, představuje spíše kulturní problém než manažerskou výzvu. Proto byla tato sekce označena pojmem infrastruktury pro růst sociálních zdrojů a efektů inovací. Výrazné mikrosociální projevy takové infrastruktury se projevují v oblasti sociální práce, jak to dokumentoval referát A. Parapan-Blaser a M. Hüttemanna (Švýcarsko). Výzkum upozornil na nepříznivý vliv doktrinálních přístupů k povaze sociální práce (vizionářsko-charitativní nebo komerční přístupy), které neumožňují chápat sociální služby jako specifický úkol, při kterém je nutno pečlivě zvažovat volbu prostředků a forem. Sociální dimenzi také obsahují projekty zaměřené na tvorbu nových pracovních míst. Poznatky o efektech projektu či hnutí, jež je označováno jako sdílení pracovních míst (*co-working*), byly prezentovány v příspěvku C. Bizzari (Itálie). M. Lahtonen, N. Rouhiainen se věnovali strukturálním a regulativním aspektům infrastruktury pro podporu sociálních zdrojů inovací. Referovali o významech a efektech finského programu rozvoje pracovních míst, který byl nedávno začleněn do programů podpory inovací spravovaných agenturou TEKES. I tato zkušenost ukazuje, že tvorba nových pracovních míst může být pozitivně ovlivněna kulturními faktory, zejména kompetencí ke komunikaci, re-

flexivitě a učení. Téma poslední sekce doplňovalo pohled na infrastrukturní aspekty sociálních zdrojů inovací v některých dalších aspektech. Při dekontextualizaci technicko-ekonomického pojetí inovací se hrávají důležitou úlohu regionální aspekty. J. Loudín (ČR) ověřoval tento předpoklad na případě Jihomoravského kraje v ČR. P. Stankiewicz, W. Goszczyński tento pohled specifikovali ve vazbě na vybrané technologie agrární produkce a jejich uplatňování v Polsku. J. Kaivo-oja, V. Kaartemo (Finsko) poukázali na některé trendy související s komercializací služeb.

Jak lze hodnotit výsledky 3. mezinárodní konference o indikátorech a koncepcích inovací? Přednesené příspěvky zřetelně dokumentují, že problém sociálních souvislostí inovací je předmětem zájmu sociálněvědních a humanitních oborů. Nepodařilo se však získat účast těch autorů, kteří studují problém inovací z pozice ekonomie. Zdá se, že mezioborová komunikace je zde zatím velmi slabá. Programový rámec konference a diskuse dále potvrzují, že zkoumání sociální povahy inovací je ve-

deno kontextem normální vědy v Kuhnově pojetí, tedy „shromažďováním“ poznatků spíše než formulací teoreticky robustních hypotéz. Nepodařilo se také bezprostředně tematizovat problém ukazatelů, i když široké praktické využívání poznatků ekonomických studií inovací těží z existence rozsáhlých ukazatelů a databází o inovacích. Diskuse k sociální dimenzi inovací však zřetelně poukázala na podmíněné uplatnění ukazatelů v této oblasti. Sociální zdroje inovací jsou vázány na procesualnost, interaktivnost, proměnlivost rolí, neostrost hodnocení a pohyblivost diskurzů. Všechny tyto aspekty se však vytrácejí, pokud je výpověď redukována do podoby ukazatele. Tento problém však nelze řešit jen „zjemňováním“ a rozšiřováním metod výzkumu a souboru ukazatelů. Je to téma pro teoretickou diskusi, která by vyjasnila pojmové a interpretační uchopení inovací v sociokulturním kontextu.

Karel Müller

Webové stránky:

<http://innocon.wordpress.com>